

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ПЕТРОВ Павло
ЩЕРБАК Віктор

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

Дніпро, 2025

Рекомендовано Вченою радою факультету суспільних наук і міжнародних відносин Протокол № 9 від 20.03.2025 р.

Петров, П., Щербак, В. (2025). Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Сучасні міжнародні відносини». ДНУ: Електронне видання. 33.

Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Сучасні міжнародні відносини» розроблено для студентів спеціальностей 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, СЗ Міжнародні відносини з метою формування ґрунтовного уявлення про актуальні тенденції, виклики та трансформації у світовій політиці початку ХХІ століття. Матеріали охоплюють широкий спектр тематик, серед яких: розвиток багатопольярного світу; зовнішньополітичні стратегії ключових глобальних і регіональних акторів (США, ЄС, Китай, Індія, країни Азії, Африки, Латинської Америки); міжнародні конфлікти й альянси; регіональні системи безпеки; роль міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань. Особлива увага приділяється вивченню: нових центрів сили; впливу глобалізаційних, демографічних, технологічних процесів на міжнародні відносини; регіональних особливостей політичного розвитку та зовнішньої політики.

ВСТУП

Сучасні міжнародні відносини є надзвичайно складним і багаторівневим феноменом, який формується під впливом широкого спектра політичних, економічних, технологічних, екологічних, безпекових та культурних чинників. У XXI столітті глобальний порядок зазнає трансформацій: від ускладнення взаємозалежностей між державами до посилення впливу недержавних акторів і регіональних конфліктів. Дисципліна **«Сучасні міжнародні відносини»** спрямована на формування у студентів системного уявлення про актуальні тенденції розвитку міжнародної системи, її акторів, ключові виклики та механізми взаємодії у світовій політиці. Вивчення цієї дисципліни дозволяє: аналізувати зовнішньополітичні стратегії провідних країн і регіонів; розуміти логіку формування багатопольярного світу; застосовувати аналітичні підходи до оцінки конфліктів, альянсів та глобальних змін.

Методичні рекомендації до семінарських занять розроблені з метою: структурованого засвоєння навчального матеріалу; розвитку аналітичного мислення, навичок дискусії та порівняльного аналізу; активізації самостійної науково-дослідної діяльності студентів.

Матеріали методичних рекомендацій розраховані на студентів міжнародних спеціальностей, які прагнуть поглибити свої знання про динаміку глобальної політики, сучасні виклики та перспективи міжнародного порядку.

◆ Тема 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

 Ця тема знайомить студентів з **методологічними основами аналізу сучасної світової системи**. Йдеться про спробу пояснити складні міжнародні процеси з точки зору структурних, глобальних та трансформаційних змін. Семінар спрямований на: розуміння природи сучасної багатополлярності; впливу глобалізаційних процесів на держави та регіони; взаємозв'язку демографічних, технологічних і політичних чинників; аналіз демократичних і неототалітарних трендів у світі.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Основні риси сучасної світової системи
- **Питання 2.** Глобалізація та її вплив на міжнародні відносини
- **Питання 3.** Вплив демографічних процесів і технологічної революції на міжнародні відносини
- **Питання 4.** Демократичні та неототалітарні тенденції глобального розвитку

Питання 1. Основні риси сучасної світової системи

Теоретичне навантаження:

Сучасна міжнародна система характеризується:

- **мультиполярністю** (розподіл сили між кількома центрами: США, Китай, ЄС, Індія);
- **інституціоналізацією міжнародних відносин** (ООН, НАТО, СОТ тощо);
- **зміщенням сили на глобальний Південь;**
- **зростанням ролі недержавних акторів** (ТНК, НУО, хактивісти);
- **гібридними загрозами** (кібератаки, інформаційні війни).

Завдання студента:

Проаналізувати сучасну міжнародну кризу через призму багатополлярності й зміни структури світової системи.

Питання 2. Глобалізація та її вплив на міжнародні відносини

Теоретичне навантаження:

Глобалізація як багатовимірний процес (економічний, культурний, політичний) трансформує:

- роль держави (від суверенітету до інтердепенденції);
- міжнародну економіку (глобальні ланцюги виробництва);
- ідентичності та політику (виникнення «глобальних» громадян);
- дипломатію (цифровізація, публічна дипломатія, інформаційна конкуренція).

Завдання студента:

Скласти таблицю: *Глобалізація – Вплив – Приклад у міжнародних відносинах.*

Питання 3. Вплив демографічних процесів і технологічної революції на міжнародні відносини

Теоретичне навантаження:

◆ Демографія:

- старіння населення (Європа, Японія);
- демографічний вибух (Африка, Південна Азія);
- міграція, біженці, культурна інтеграція;
- конфлікти за ресурси.

◆ Технології:

- 4-та промислова революція (AI, Big Data, дрони);
- вплив на воєнну стратегію;
- цифрова дипломатія;
- трансформація праці та глобального виробництва.

Завдання студента:

Провести SWOT-аналіз наслідків міграції для країни походження та приймаючої країни.

Питання 4. Демократичні та неототалітарні тенденції глобального розвитку

Теоретичне навантаження:

Світ стикається з одночасним поширенням демократичних норм і зростанням авторитаризму:

- відкат демократії (Індія, Туреччина, Угорщина);
- неототалітаризм з цифровими елементами (Китай);
- роль соціальних мереж у маніпуляціях;
- зростання популізму, політики страху.

Паралельно триває:

- підтримка демократії з боку ЄС, США, міжнародних інститутів;
- «м'яка сила» та демократія як бренд.

Завдання студента:

Підготувати короткий аналітичний огляд: *Чи є світ у 2020-х роках більш демократичним чи авторитарним?*

Мета заняття:

Сформувати у студентів **цілісне бачення параметрів сучасного міжнародного порядку**, впливу глобальних процесів на міжнародну систему, а також **навички порівняльного та критичного аналізу світових трендів**.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Орієнтується в особливостях сучасної міжнародної системи;
- Розуміє роль глобалізації, демографії, технологій у зміні міжнародних відносин;
- Може застосовувати методологічні підходи до аналізу світових процесів;
- Володіє базовими навичками аналітичного мислення у сфері МВ.

Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Фукуяма Ф. *Політичний порядок і політичний занепад*
 - Гіденс Е. *Наслідки модерності*
 - Доповіді Freedom House, UNDP, World Economic Forum
 - Оглядові статті з Foreign Affairs, The Diplomat, Atlantic Council
- Завдання:
 - Написати есе: *Чому світова система стає все менш передбачуваною?*
 - Підготувати інфографіку: *Світова система: гравці – виклики – напрями змін*
 - Взяти участь у міні-дебатах: *Глобалізація – шанс чи загроза?*

◆ Тема 2. МІСЦЕ КРАЇН ЄС В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

 Європейський Союз (ЄС) є **унікальним наддержавним утворенням**, яке поєднує ознаки міжнародної організації та політичного союзу. Його роль у міжнародних відносинах постійно зростає: від актора економічної дипломатії до **глобального лідера у сфері прав людини, клімату, безпеки та стратегічної автономії**.

Ця тема допомагає студентам:

- розібратися в логіці європейської інтеграції;
- оцінити співпрацю ЄС і НАТО;
- проаналізувати політику ЄС щодо країн Східної Європи;
- осмислити безпекові виклики, пов'язані з Балканським регіоном.

Питання до теми:

- **Питання 1.** Процеси європейської інтеграції
- **Питання 2.** Налагодження співробітництва між НАТО, ЄС і державами Східної Європи

- **Питання 3.** Європейський союз та система європейської безпеки
- **Питання 4.** Балкани та європейська безпека

Питання 1. Процеси європейської інтеграції

Теоретичне навантаження:

Європейська інтеграція – це **поетапне об'єднання країн Європи на основі спільних політичних, економічних і соціальних цінностей.**

Ключові етапи:

- 1951 – ЄОВС
- 1957 – Римські договори (ЄЕС)
- 1993 – створення ЄС (Маастрихт)
- 2007 – Лісабонський договір
- 2020–2024 – виклики стратегічної автономії

Сьогодні ЄС є **одним із центрів глобального впливу**, з власною валютою, правовою системою, зовнішньою політикою (CFSP) та дипломатичною службою (EEAS).

Завдання студента:

Підготувати хронологічну таблицю ключових етапів розширення ЄС та описати їхній вплив на міжнародні відносини.

Питання 2. Налагодження співробітництва між НАТО, ЄС і державами Східної Європи

Теоретичне навантаження:

Після 1991 року розпочалась **нова хвиля євроатлантичного зближення Східної Європи.**

- ◆ Співпраця між ЄС і НАТО базується на:
 - спільних безпекових інтересах;
 - політиці «відкритих дверей» (НАТО);
 - Східному партнерстві (ЄС);
 - спільних операціях (місії в Косово, Афганістані);

- протидії гібридним загрозам.
- ◆ Для країн Східної Європи (Україна, Грузія, Молдова):
 - інтеграція до ЄС/NATO = гарантія безпеки;
 - ЄС підтримує реформи, демократію, цифровізацію.

✦ Завдання студента:

Порівняти роль ЄС і НАТО у підтримці України після 2014 року.

Питання 3. Європейський союз та система європейської безпеки

🔍 Теоретичне навантаження:

Система безпеки ЄС функціонує на кількох рівнях:

- CFSP (спільна зовнішня та безпекова політика);
- PESCO (постійна структурована співпраця у сфері оборони);
- Європейський оборонний фонд;
- Європейська стратегія безпеки (ESS);
- Зовнішньополітична служба (EEAS).
- ◆ Основні виклики:
 - гібридна війна та кібератаки;
 - залежність від США в обороні;
 - міграційна криза, тероризм тощо.

✦ Завдання студента:

Проаналізувати, чи здатен ЄС стати самостійним безпековим актором без НАТО.

Питання 4. Балкани та європейська безпека

🔍 Теоретичне навантаження:

Балкани – «нестабільне підчерева Європи».

- ◆ Проблеми:
 - конфлікт Сербія – Косово;
 - етнічна напруга в Боснії і Герцеговині;
 - вплив РФ, Туреччини, Китаю;

- гальмування євроінтеграції (через вето Угорщини, Болгарії тощо).

◆ Стратегія ЄС:

- поступова інтеграція Західних Балкан;
- безпекові місії (EUFOR);
- підтримка реформ, боротьби з корупцією;
- запобігання втручанню третіх сил.

✚ Завдання студента:

Підготувати короткий аналітичний огляд сучасної ситуації в Косово з точки зору безпеки ЄС.

🎯 Мета заняття:

Сформувати у студентів розуміння **ролі країн ЄС як регіональних і глобальних акторів**, засвоїти логіку європейської інтеграції, особливості безпекової архітектури Європи та місце Східної Європи в цих процесах.

📊 Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Розуміє структуру та функції ЄС як суб'єкта МВ;
- Орієнтується в політичних і безпекових ініціативах ЄС;
- Вміє аналізувати співпрацю ЄС–НАТО–Східна Європа;
- Здатен/-на проводити аналіз регіональних безпекових викликів.

🧠 Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Офіційний сайт ЄС (<https://europa.eu/>)
 - Стратегію ЄС щодо Східного партнерства
 - Публікації European Council on Foreign Relations, Carnegie Europe
 - Аналітика щодо PESCO, CFSP, євроінтеграції Балкан
- Завдання:
 - Створити інфографіку: *ЄС – НАТО – країни Східної Європи*

- Написати аналітичну записку: *Майбутнє стратегічної автономії ЄС*
- Провести SWOT-аналіз потенціалу вступу України до ЄС

◆ Тема 3. СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В АМЕРИЦІ

 Регіон Америки залишається **ключовим у глобальній системі міжнародних відносин**. США утримують позиції наддержави, формуючи безпекові, економічні та ідеологічні орієнтири для інших країн. Водночас Латинська Америка дедалі активніше формує власні інтеграційні проекти, альтернативні центри сили та політики. Ця тема дозволяє студентам проаналізувати: **стратегії геополітичного лідерства США**; механізми глобалізації американського зразка; роль регіональних акторів у Латинській Америці; трансформацію американської присутності у світі.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Основні риси геополітичного становища США
- **Питання 2.** Вашингтонська модель глобалізації
- **Питання 3.** Основні зовнішньополітичні концепції США
- **Питання 4.** Латиноамериканські країни у сучасних міжнародних відносинах

Питання 1. Основні риси геополітичного становища США

Теоретичне навантаження:

США мають унікальне геополітичне становище:

- **контроль над двома океанами (Атлантичним і Тихим);**
- **відсутність сильних геополітичних ворогів на власному континенті;**
- **глобальна військова присутність (понад 800 баз у 70+ країнах);**
- **доступ до природних ресурсів, технологій, капіталу.**

Це забезпечує США **глобальну проєкцію сили** та здатність задавати світові правила гри.

Завдання студента:

Підготувати карту або схему: *«Геополітична стратегія США: регіони, бази, напрямки впливу»*.

Питання 2. Вашингтонська модель глобалізації

Теоретичне навантаження:

Термін **«Вашингтонський консенсус»** (1989) позначає набір неоліберальних економічних рецептів:

- приватизація,
- дерегуляція,
- відкриття ринку,
- вільна торгівля,
- скорочення соціальних видатків.

◆ США просували цю модель через:

- МВФ, Світовий банк, СОТ;
- дипломатичний тиск;
- культурну експансію.

◆ Критика:

- посилення нерівності;
- руйнування місцевої економіки;
- зростання антиамериканізму.

Завдання студента:

Проаналізувати вплив Вашингтонського консенсусу на одну країну Латинської Америки (напр. Аргентина, Болівія).

Питання 3. Основні зовнішньополітичні концепції США

Теоретичне навантаження:

США формують свою зовнішню політику через такі парадигми:

- ізоляціонізм (поч. XX ст.)

- **інтервенціонізм** (після Другої світової)
- **неореалізм / реалізм сили**
- **неоконсерватизм** (Bush Doctrine)
- **ліберальний інтернаціоналізм** (Clinton, Obama)
- **«Америка передусім»** (Trump)
- **стратегічна конкуренція з Китаєм** (Biden)
- ◆ **Ключові інструменти:**
 - військові альянси (НАТО, AUKUS);
 - економічний тиск (санкції);
 - м'яка сила (Голлівуд, університети, digital diplomacy).

✚ **Завдання студента:**

Порівняти концепції зовнішньої політики Обама, Трампа і Байдена. Які спільні риси та ключові відмінності?

Питання 4. Латиноамериканські країни у сучасних міжнародних відносинах

🔍 **Теоретичне навантаження:**

Латинська Америка – **регіон політичного різноманіття:**

- **ліві режими** (Куба, Венесуела, Нікарагуа);
- **ліберальні демократії** (Чилі, Уругвай);
- **нові регіональні блоки: МЕРКОСУР, ALBA, CELAC.**
- ◆ **Тенденції:**
 - балансування між США, Китаєм і ЄС;
 - зростання китайського інвестування;
 - боротьба з бідністю, корупцією;
 - новий хвилеподібний «лівий поворот».

✚ **Завдання студента:**

Підготувати порівняльний аналіз двох латиноамериканських країн з точки зору їх зовнішньої політики.

Мета заняття:

Сформувати у студентів **цілісне уявлення про політичну вагу США у сучасному світі** та ознайомити з альтернативними підходами до міжнародної взаємодії в Латинській Америці. Поглибити розуміння стратегій глобального лідерства, економічної інтервенції та міжрегіональної дипломатії.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Орієнтується в зовнішній політиці США та її основних моделях;
- Розуміє суть Вашингтонського консенсусу та його наслідки;
- Знає ключові геополітичні особливості американського континенту;
- Може проаналізувати роль латиноамериканських країн у глобальному порядку.

Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Henry Kissinger *World Order*
 - Samuel Huntington *The Lonely Superpower*
 - Stephen Walt, articles on Foreign Policy
 - Аналітика Brookings, Atlantic Council, CEPA
- Завдання:
 - Створити інфографіку: *Концепції зовнішньої політики США за 30 років*
 - Підготувати досьє на одну латиноамериканську державу
 - Написати коротке аналітичне есе: *Чи втрачають США лідерство в Латинській Америці?*

◆ Тема 4. МІСЦЕ КАНАДИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

 Канада посідає особливе місце у міжнародних відносинах як **держава зі стабільною демократичною системою**, активною участю в глобальній політиці та виваженим підходом до безпеки, розвитку та багатосторонньої дипломатії. Її зовнішня політика базується на поєднанні трансатлантичної орієнтації, прихильності до міжнародного права та **іміджу миротворця**. Ця тема формує розуміння: унікального позиціонування Канади в МВ; її підходів до багатосторонності, миру, безпеки; динаміки змін у зовнішній політиці в умовах сучасних викликів.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Основні принципи та підходи до формування зовнішньої політики Канади
- **Питання 2.** Еволюція зовнішньої політики Канади
- **Питання 3.** Зовнішньополітичні перспективи Канади

Питання 1. Основні принципи та підходи до формування зовнішньої політики Канади

Теоретичне навантаження:

Канада спирається на принципи:

- **миротворчості** (традиційно сильна роль в ООН);
- **ліберального інтернаціоналізму** (просування прав людини, гендерної рівності);
- **мультилатералізму** (активна участь у міжнародних організаціях: ООН, НАТО, G7, CCG, ОАД);
- **економічної відкритості** (FTA, участь у CPTPP, USMCA).

Канада балансує між трансатлантизмом (зв'язок із Британією, ЄС) та північноамериканською інтеграцією (NAFTA → USMCA).

Завдання студента:

Скласти схему: *Принципи зовнішньої політики Канади + відповідні інструменти (інституції, ініціативи, альянси).*

Питання 2. Еволюція зовнішньої політики Канади

Теоретичне навантаження:

- ◆ Після Другої світової війни – активна участь в ООН, підтримка міжнародного порядку, авторитет «миротворця» (Нобелівська премія за Суецьку кризу, 1956).
- ◆ Холодна війна – участь у НАТО, дистанціювання від агресивних політик США.
- ◆ Після 1990-х – екологічна дипломатія, права меншин, миротворчі місії в Руанді, на Балканах.
- ◆ XXI ст. – поєднання західних альянсів (НАТО, G7) з ініціативами в Арктиці, Африці, Латинській Америці.

Еволюція підходів урядів:

- Жан Кретьєн, Пол Мартін – гуманітаризм
- Стівен Гарпер – більша орієнтація на економіку та ресурси
- Джагін Трюдо – «постнаціоналізм», права людини, зміна клімату

Завдання студента:

Порівняти зовнішньополітичні пріоритети урядів Гарпера і Трюдо: що змінилося, що залишилося стабільним?

Питання 3. Зовнішньополітичні перспективи Канади

Теоретичне навантаження:

- ◆ Основні напрями на майбутнє:
 - Арктична стратегія (конкуренція з РФ, Китаєм за Північний морський шлях);
 - зміцнення присутності в Індो-Тихоокеанському регіоні;

- роль у протидії авторитарним загрозам (включно з підтримкою України);
- розширення кліматичної дипломатії;
- просування цифрових стандартів і демократії.

♦ Виклики:

- посилення ролі Китаю в економіці регіону;
- загроза втрати стратегічної автономії від США;
- внутрішній популізм та тиск на міжнародний імідж.

✚ Завдання студента:

Написати коротке есе: *Чи може Канада стати «мостом» між Заходом і Глобальним Півднем у XXI столітті?*

🎯 Мета заняття:

Сформувати у студентів цілісне уявлення про **зовнішньополітичну ідентичність Канади**, еволюцію її ролі у світовій політиці та сучасні стратегічні перспективи.

📊 Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Розуміє концепції та принципи канадської зовнішньої політики;
- Знає історію міжнародної активності Канади;
- Може аналізувати виклики й пріоритети Канади у XXI столітті;
- Усвідомлює її внесок у стабільність і розвиток глобальної системи.

🧠 Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Government of Canada: *Global Affairs Canada Reports*
 - Paris, R. (2001). *Canadian Foreign Policy and Peacebuilding*
 - Hillmer N. & Granatstein J.L. *Empire to Umpire: Canada and the World into the Twenty-First Century*

- Офіційні сайти: international.gc.ca, canada.ca
- Завдання:
 - Підготувати презентацію на тему: *Канада як середня держава у глобальній політиці*
 - Скласти SWOT-аналіз зовнішньої політики Канади
 - Обговорити в групі: *Чи потрібна Канаді більш активна військова доктрина?*

◆ Тема 5. СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ В АЗІЇ

 Регіон Азії сьогодні є **геостратегічним центром світу**, де перетинаються інтереси найбільших держав – Китаю, США, Індії, Японії, росії та інших. Цей регіон є водночас майданчиком: **інтенсивної економічної інтеграції** (ASEAN, RCEP), **геополітичного суперництва** (Китай–Індія, Китай–США, Китай–Японія), **пошуку безпеки** (Тайванська криза, Північна Корея), **дипломатичних ініціатив** (інфраструктурні проєкти, екологічна політика, ініціатива «Один пояс – один шлях»). Метою теми є: аналіз політичної архітектури регіону; вивчення зовнішньої політики провідних країн Азії; оцінка потенціалу регіонального лідерства.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Багатополярна структура міжнародних відносин на рівні регіону
- **Питання 2.** Основні принципи та підходи до формування зовнішньої політики Китаю та держав Східної Азії
- **Питання 3.** Зовнішньополітичні перспективи Індії та південноазійських країн
- **Питання 4.** Країни Південно-Східної Азії в сучасних міжнародних відносинах

Питання 1. Багатополярна структура міжнародних відносин на рівні регіону

Теоретичне навантаження:

- ◆ Азія має неєдину ієрархію сили:
 - Китай – регіональний гегемон із глобальними амбіціями
 - Японія – стабільна демократія з економічним потенціалом
 - Індія – зростаюча держава з ядерною зброєю
 - АСЕАН – блок малих і середніх держав
 - США – позарегіональний гравець із системою союзів
- ◆ Відсутність єдиного безпекового механізму (аналог НАТО) → нестабільний баланс

Завдання студента:

Скласти таблицю: *Регіональні центри сили – інтереси – форми впливу – конфлікти або союзи*

Питання 2. Основні принципи та підходи до зовнішньої політики Китаю та Східної Азії

Теоретичне навантаження:

- ◆ **Китай:**
 - принцип «неспровокованого лідерства», мирного піднесення;
 - концепція «спільної долі людства»;
 - ініціатива **Belt and Road Initiative**;
 - жорсткий підхід до Тайваню;
 - морська експансія в Південно-Китайському морі;
 - протистояння США в Індо-Тихоокеанському регіоні.
- ◆ **Японія:**
 - обмежена військова доктрина;
 - посилення оборони після 2022;
 - стратегія «вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону».
- ◆ **Південна Корея:**

- баланс між США і Китаєм;
- загроза з боку КНДР.

Завдання студента:

Підготувати аналітичну таблицю: *Порівняння зовнішньої політики Китаю, Японії, Південної Кореї (мета, стратегія, партнерство)*

Питання 3. Зовнішньополітичні перспективи Індії та південноазійських країн

Теоретичне навантаження:

Індія:

- амбіції регіонального лідера;
- стратегія «Акт Схід»;
- участь у QUAD (США, Австралія, Японія, Індія);
- дипломатія неприєднання в нових умовах (баланс із США, РФ, Китаєм);
- напружені відносини з Пакистаном і Китаєм.

Інші країни Південної Азії:

- Пакистан – залежність від Китаю, ядерна держава;
- Бангладеш, Непал, Шрі-Ланка – об'єкти конкуренції між Індією та Китаєм.

Завдання студента:

Підготувати міні-дослідження: *Чи може Індія стати глобальною потугою у XXI столітті?*

Питання 4. Країни Південно-Східної Азії в сучасних міжнародних відносинах

Теоретичне навантаження:

- ◆ Роль АСЕАН як платформи «м'якого балансування»
- ◆ Внутрішні відмінності (Сінгапур – інноваційний хаб, М'янма – військова хунта, Індонезія – нова регіональна сила)
- ◆ Виклики:

- суперечки за Південно-Китайське море;
- вплив США та Китаю;
- проблема демократії, прав людини, корупції;
- зміни клімату й міграція.

♦ Підхід АСЕАН – «**центральність, інклюзивність, консенсус**», але без примусу.

Завдання студента:

Написати короткий огляд: *Як АСЕАН намагається зберігати регіональну стабільність на тлі конфлікту КНР – США*

Мета заняття:

Сформувати у студентів **глибоке розуміння багатопolarity Азії, регіональних стратегій головних держав, а також навчити їх застосовувати аналітичні інструменти для оцінки зовнішньополітичної поведінки країн Азії.**

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Розуміє структуру міжнародної системи в Азії;
- Знає зовнішньополітичні доктрини ключових азійських держав;
- Аналізує взаємодію між Китаєм, Індією, Японією, США;
- Може оцінити перспективи регіональної інтеграції й конфліктності.

Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Buzan & Wæver *Regions and Powers: The Structure of International Security*
 - Shambaugh D. *China Goes Global*
 - Pant H.V. *Indian Foreign Policy: An Overview*
 - Аналітика: CSIS, Brookings Asia, Lowy Institute Asia Power Index

- Завдання:
 - Створити мапу впливу: *Китай – США – АСЕАН – Індія – Японія (конфлікти, альянси, ініціативи)*
 - Написати есе: *Чи можлива єдина безпекова система в Азії?*
 - Провести дебати: *Хто буде домінувати в Азії у 2050: Китай, Індія чи США?*

◆ Тема 6. СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ НА БЛИЗЬКОМУ ТА СЕРЕДНЬОМУ СХОДІ

 Регіон Близького та Середнього Сходу є **епіцентром міжнародної уваги**, де зіштовхуються інтереси глобальних гравців, релігійних течій та регіональних сил. Семінар передбачає вивчення: **інституційної спроби єдності мусульманського світу (ОІК)**; **конфліктної історії та сучасної динаміки ізраїльсько-арабських відносин**; **рольових позицій Лівану та Сирії в регіональній архітектурі**; **перманентної нестабільності в Перській затоці** через суперництво Саудівської Аравії, Ірану, США та інших держав.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Панісламська інтеграція. Організація Ісламської конференції
- **Питання 2.** Еволюція ізраїльсько-арабського виміру безпеки в регіоні
- **Питання 3.** Фактор Лівану та Сирії
- **Питання 4.** Проблема безпеки в районі Перської затоки

Питання 1. Панісламська інтеграція. Організація Ісламської конференції

Теоретичне навантаження:

◆ **Організація Ісламського співробітництва (ОІС)** (раніше – Організація Ісламської конференції) – створена у 1969 р., об'єднує 57 мусульманських держав.

◆ Цілі:

- координація зовнішньої політики мусульманських країн;
- захист інтересів ісламу;
- економічне і гуманітарне співробітництво.
- ◆ Реальні досягнення – обмежені через:
 - політичні розбіжності між сунітами й шиїтами;
 - конкуренцію (Саудівська Аравія – Іран – Туреччина);
 - відсутність єдиного військово-політичного центру.

✚ Завдання студента:

Підготувати аналітичну схему: *Структура та інструменти впливу ОІС в міжнародних відносинах.*

Питання 2. Еволюція ізраїльсько-арабського виміру безпеки в регіоні

🔍 Теоретичне навантаження:

- ◆ Хронологія конфлікту:
 - 1948, 1967, 1973 – війни між Ізраїлем і арабськими державами;
 - 1979 – мирний договір з Єгиптом;
 - 1993 – Осло (часткова нормалізація з Палестинською адміністрацією);
 - 2020 – **Авраамські угоди** (Ізраїль–ОАЕ–Бахрейн–Марокко).
- ◆ Ключові виклики:
 - статус Єрусалима;
 - проблема палестинської державності;
 - радикалізація (ХАМАС, Хезболла).
- ◆ Ізраїль – потужний військовий актор, підтримка США, активна цифрова та кібердипломатія.

✚ Завдання студента:

Провести аналіз: *Що змінили Авраамські угоди в регіональній безпеці?*

Питання 3. Фактор Лівану та Сирії

Теоретичне навантаження:

◆ Сирія:

- громадянська війна з 2011 року, понад 500 тис. загиблих;
- присутність Ірану, росії, Туреччини, США;
- зруйнована держава, зона впливу конфліктів (курди, ІДІЛ).

◆ Ліван:

- поліетнічна та полірелігійна держава;
- вплив Хезболли (підтримка Ірану);
- економічна криза, політична стагнація.

Обидві країни – **ключові “вузли нестабільності”**, через які проходять впливи глобальних і регіональних гравців.

Завдання студента:

Підготувати короткий briefing paper: *Сирія як приклад конфлікту «проксі-держав»*

Питання 4. Проблема безпеки в районі Перської затоки

Теоретичне навантаження:

- ◆ Перська затока – **геоенергетичне серце** (до 40% світових запасів нафти).
- ◆ Ключові гравці:
 - **Іран** (шиїтський полюс);
 - **Саудівська Аравія** (сунітський центр);
 - США (військова присутність, флот);
 - ОАЕ, Катар – регіональні “mini-powers”.
- ◆ Загрози:
 - загострення Саудівсько-іранського протистояння;
 - атаки на нафтову інфраструктуру;
 - ризик блокування Ормузької протоки;
 - конфлікти в Ємені, Іраку, Бахрейні.

◆ Ініціативи з безпеки:

- Gulf Cooperation Council (GCC);
- Іранська концепція **Hormuz Peace Endeavor (HOPE)**;
- роль США як “стабілізатора”.

✚ **Завдання студента:**

Провести SWOT-аналіз: *Ризики та перспективи безпеки в регіоні Перської затоки до 2030 року*

🎯 **Мета заняття:**

Сформувати у студентів **системне розуміння багатовимірної кризи на Близькому Сході**, ролі регіональних і глобальних гравців у конфліктах, оцінити потенціал інтеграції та миротворчості у регіоні.

📊 **Очікувані результати навчання:**

Після заняття студент(-ка):

- Розуміє динаміку конфліктів і альянсів у регіоні;
- Знає ключові організації, що формують політику в мусульманському світі;
- Володіє аналітичним інструментарієм для оцінки регіональної безпеки;
- Може аргументовано оцінити зовнішньополітичну роль Ізраїлю, Ірану, Саудівської Аравії, Туреччини.

🧠 **Додаткові методичні рекомендації:**

- Прочитати:
 - Yossi Mekelberg. *Middle East Security Architecture*
 - Nasr V. *The Shia Revival*
 - Khalidi R. *The Hundred Years' War on Palestine*
 - Аналітика: Brookings Doha Center, Carnegie Middle East Center, Al Jazeera Analysis
- Завдання:
 - Підготувати карту: *Основні гравці та конфлікти Близького Сходу*

- Написати есе: *Чи можлива регіональна система колективної безпеки на Близькому Сході?*
- Провести дискусію: *Чи здатна ОІС впливати на реальні політичні процеси в регіоні?*

◆ Тема 7. МІСЦЕ КРАЇН АФРИКИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

 Африка – це континент великих викликів і водночас великих потенціалів. У сучасних міжнародних відносинах вона часто розглядається як **простір між зовнішнім впливом і власними прагненнями до суб'єктності**. Семінар дає змогу: критично осмислити поняття «афропесимізм»; проаналізувати концепт Африканського ренесансу; оцінити ефективність Африканського Союзу; спрогнозувати міжнародні перспективи африканських держав.

Питання до теми:

- Питання 1. «Афропесимізм»
- Питання 2. Ідеологія Африканського Ренесансу
- Питання 3. Африканський союз
- Питання 4. Зовнішньополітичні перспективи Африканського континенту

Питання 1. «Афропесимізм»

Теоретичне навантаження:

«Афропесимізм» – це термін, що позначає **песимістичне уявлення про Африку як про континент нездоланної бідності, корупції, конфліктів та неефективного управління**.

- ◆ Джерела афропесимізму:
 - колоніальні наративи;
 - ЗМІ;

- постійні конфлікти (Судан, ДРК, Сомалі);
- слабка інституційність.

♦ Критика:

Це спрощене бачення, що ігнорує:

- позитивну динаміку (економічне зростання в Руанді, Гані, Кенії);
- розвиток технологій (фінтех у Нігерії, цифровізація в Кенії);
- соціокультурну інноваційність.

✚ Завдання студента:

Написати коротке есе: *Чи є афронесимізм науковою концепцією чи стереотипом?*

Питання 2. Ідеологія Африканського Ренесансу

🔍 Теоретичне навантаження:

Африканський ренесанс – концепція відродження континенту, запропонована Нельсоном Манделою та Тхабо Мбекі (1990-ті).

Передбачає:

- культурне, економічне та політичне відродження;
- єдність, самозабезпечення, гідність африканців;
- подолання постколоніальних структур залежності.

♦ Виміри:

- освіта й наука;
- розвиток демократії;
- зміцнення регіональних структур;
- власні наративи в культурі й політиці.

✚ Завдання студента:

Проаналізувати ключові риси Африканського ренесансу та приклади реалізації в окремих державах.

Питання 3. Африканський союз

Теоретичне навантаження:

- ◆ **Африканський союз (АС)** – заснований у 2002 р. на базі ОАЄ.
- ◆ **Цілі:**
 - інтеграція Африки;
 - захист прав людини;
 - врегулювання конфліктів;
 - економічна взаємодія (Африканська континентальна зона вільної торгівлі – AfCFTA).
- ◆ **Інституції:**
 - Асамблея глав держав;
 - Комісія;
 - Панафриканський парламент;
 - Рада миру і безпеки.
- ◆ **Досягнення:**
 - участь у врегулюванні конфліктів;
 - просування регіональної інтеграції;
 - роль у боротьбі з COVID-19.

Завдання студента:

Скласти таблицю: *Інституційна структура Африканського союзу – функції – приклади впливу*

Питання 4. Зовнішньополітичні перспективи Африканського континенту

Теоретичне навантаження:

- ◆ **Трансформації:**
 - зміцнення співпраці з Китаєм (Belt and Road), Туреччиною, Індією, ЄС;
 - розвиток південно-південного співробітництва;
 - нові альянси (BRICS+, G20 – участь Африканського союзу з 2023 р.);
 - зростання участі в миротворчих місіях.

♦ Виклики:

- конфлікти та перевороти (Сахель, Судан, Ефіопія);
- кліматичні кризи;
- демографічний вибух.

♦ Потенціал:

- молоде населення;
- природні ресурси;
- регіональна економічна інтеграція.

📌 **Завдання студента:**

Написати аналітичну записку: *Чи стане Африка новим полюсом сили у багатопольному світі?*

🎯 **Мета заняття:**

Сформувати у студентів **критичне розуміння місця Африки у світовій політиці**, подолати спрощене бачення континенту, вивчити регіональні інституції та оцінити потенціал африканських країн як самостійних акторів міжнародної системи.

📊 **Очікувані результати навчання:**

Після заняття студент(-ка):

- Розуміє поняття афропесимізму та може його критично аналізувати;
- Знає структуру та цілі Африканського союзу;
- Вміє прогнозувати зовнішньополітичні вектори африканських країн;
- Може аргументовано оцінити перспективи Африканського ренесансу.

🧠 **Додаткові методичні рекомендації:**

- Прочитати:
 - Mbembe A. *On the Postcolony*
 - T. Mbeki. *Speech on the African Renaissance*

- Офіційний сайт Африканського союзу: au.int
- Аналітика: ISS Africa, African Arguments, Crisis Group Africa
- Завдання:
 - Скласти карту політичних та безпекових викликів Африки
 - Провести групове обговорення: *Яка модель розвитку – африканська чи зовнішня – ефективніша?*
 - Написати коротке полісу темо: *Пріоритети міжнародного партнерства для Африки на 2030 рік*

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітика, експертиза, прогнозування / Є. А. Макаренко, М. М. Рижков, М. А. Ожеван [та ін]. — К.: Наша культура і наука, 2003. — 614 с.
2. Бжезінський З. Велика шахівниця. Американська першість та її стратегічні імперативи. / З англ. перекл. Олена Фешовець. — Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000.
3. Гантінгтон С. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Пер. з англ. Наталії Климчук. — Львів: Кальварія, 2006. — 474 с
4. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти: навчальний посібник/ М.Г. Капітоненко. — К.: Либідь, 2009. — 352 с.
5. Кравченко С. Р. Міжнародно-правове регулювання припинення міжна-родних договорів: теорія і практика / С. Р. Кравченко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К. : LAT & K, 2010. — 241 с.
6. Кузик П. Націоналізм і шовінізм у міжнародних відносинах / П. Кузик. — Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2002. — 216 с.
7. Ліпкан В. А. Національна і міжнародна безпека у визначеннях та поняттях / В. А. Ліпкан, О. С. Ліпкан. — К. : Текст, 2008. — 346 с.
8. Мальський М. З. Теорія міжнародних відносин: підручник / М. З. Мальський, М. М. Мацях. — К.: Знання, 2007. — 461 с.
9. Седляр Ю.О. Держава на міжнародній арені на початку ХХІ ст. (до проблеми ерозії Вестфальської політичної структури світу) / Ю.О. Седляр // Актуальні проблеми міжнародних відносин: Зб. наук праць. — Вип. 99, частина II. — К.: Київський національний університет ім. Тараса Шевченка. Інститут міжнародних відносин, 2011. — С. 45-55.
10. Седляр Ю.О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика. / Ю.О. Седляр — Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили. — 2013. - 412 с.
11. США і світ ХХІ століття./ Колективна монографія ІСЕМВ. К.: Центр вільної преси, 2013.- 382 с.
12. Традиція та інновація в теорії міжнародних відносин: матеріали Міжвідомчої наук.-теорет. конф., 21 — 22 квітня 2005 р. / відп. ред. С.В. Кононенко. — К. : [Без в-ва], 2005. — 87 с.
13. Шевченко О. В. PR-технології в міжнародних відносинах (європейський досвід та перспективи України) / О. В. Шевченко. — К.: Відділ оперативної поліграфії Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Т. Шевченка, 2003. — 187 с.
14. <http://library.dsu.dp.ua/> (офіційний сайт наукової бібліотеки ДНУ)
15. <http://repository.dnu.dp.ua:1100> (репозиторій ДНУ)
16. <http://www.libr.dp.ua/> (офіційний сайт Дніпропетровської обласної універсальної наукової бібліотеки)
17. <http://www.nbuv.gov.ua/> (офіційний сайт Національної бібліотеки імені В. Вернадського)
18. <https://www.loc.gov/collections/country-studies/?fa=online-format:pdf&sp=2> (бібліотека Конгресу США)
19. Johnston, A, J. What (If Anything) Does East Asia Tell Us About International Relations Theory? The Annual Review of Political Science, 2012. p. 15:53–78.

20. The National Security Strategy of the United States of America [Електронний ресурс]. – Washington, DC: White House, 2019, May. - Режим доступу: www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf.
21. www.african-union.org (Офіційний сайт Африканського союзу)
22. www.iiss.org (Лондонський міжнародний інститут стратегічних досліджень)
23. www.mfa.gov.ua (офіційний сайт Міністерства закордонних справ України)
24. www.nato.int (офіційний сайт НАТО)
25. www.osce.org (офіційний сайт ОБСЄ)
26. www.sipri.org (Стокгольмський міжнародний інститут досліджень проблем світу)
27. www.un.org (офіційний сайт ООН)
28. Америка і Європа у сучасних міжнародних трансформаціях. Наукова серія “Трансатлантичні студії”. Колективна монографія. К.: Центр вільної преси, 2014.- 479 с.

ПЕТРОВ Павло кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ЩЕРБАК Віктор кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «СУЧАСНІ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»**

Методичні рекомендації до практичних занять з дисципліни «Сучасні міжнародні відносини» розроблено для студентів спеціальностей 291 Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії, СЗ Міжнародні відносини з метою формування ґрунтовного уявлення про актуальні тенденції, виклики та трансформації у світовій політиці початку ХХІ століття. Матеріали охоплюють широкий спектр тематик, серед яких: розвиток багатополярного світу; зовнішньополітичні стратегії ключових глобальних і регіональних акторів (США, ЄС, Китай, Індія, країни Азії, Африки, Латинської Америки); міжнародні конфлікти й альянси; регіональні системи безпеки; роль міжнародних організацій та інтеграційних об'єднань. Особлива увага приділяється вивченню: нових центрів сили; впливу глобалізаційних, демографічних, технологічних процесів на міжнародні відносини; регіональних особливостей політичного розвитку та зовнішньої політики.